

ITPS delrapportering av uppdraget att utvärdera förmånsrättsreformens olika effekter

Dnr. 1-012-2004/0283

ITPS, Institutet för tillväxtpolitiska studier
Studentplan 3, 831 40 Östersund
Telefon 063 16 66 00
Telefax 063 16 66 01
E-post info@itps.se
www.itps.se
ISSN 1652-0483

För ytterligare information kontakta Björn Falkenhall
Telefon 08-456 67 16
E-post bjorn.falkenhall@itps.se

Innehåll

Bakgrund.....	5
Genomförande	6
Resultat från enkätundersökningen.....	7
Slutsatser	12
Förslag till åtgärder.....	14

Bakgrund

I propositionen Nya förmånsrättsregler (prop. 2002/03:49) föreslog regeringen en ny lag om företagsinteckning, som skulle ersätta den tidigare lagen om företagshypotek. Den nya företagsinteckningen skulle ge banken allmän förmånsrätt och gälla i hälften av värdet av all gäldenärens egendom, som återstår sedan borgenärer med bättre förmånsrätt fått betalt. Vidare föreslogs lagändringar som innebar att statens förmånsrätt för skatter och avgifter avskaffades och lönegarantin utökades. Riksdagen antog regeringens lagförslag med den ändringen att en företagsinteckning skulle gälla i 55 procent av värdet av all gäldenärens egendom i stället för i 50 procent. Den nya lagen innebar således att bankens ställning som prioriterad fordringsägare beskars genom att dels den tidigare särskilda förmånsrätten avskaffades, dels genom reduceringen från 100 till 55 procent av inteckningens värde. Samtidigt utökades bankens förmånsrätt till att omfatta all gäldenärens egendom inklusive kassa och banktillgångar.

De övergripande målen med förmånsrättsreformen var att underlätta för företag att genomföra företagsrekonstruktion i stället för att gå i konkurs och att förbättra löneskyddet. Vidare syftade förändringen till att bidra till att kreditgivning och kredituppföljning ytterligare inriktas på ett projekts utsikter till lönsamhet, att insolvenshanteringen sker mer skyndsamt och att oprioriterade borgenärer får bättre utdelning i konkurs.

Den nya förmånsrättslagen har införts i två steg. Det första steget har gällt från den 1 januari 2004 och innebär att nya lån ges enligt de nya reglerna. Befintliga lån har omfattats av de nya reglerna först från den 1 januari 2005, men bankerna har under 2004 haft möjlighet att med hänvisning till övergångsregler omförhandla äldre lån inför steg två. I propositionen uttalade regeringen att den skulle initiera en utvärdering av konsekvenserna av reformen, vilket även betonades av Lagutskottet som ansåg det vara särskilt angeläget att effekterna på kapitalförsörjningen för små och medelstora företag uppmärksammas.

Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) har fått i uppdrag av regeringen att bedöma om ovannämnda mål med förmånsrättsreformen uppnåtts och utvärdera reformens effekter. ITPS skall senast den 1 juli 2005 redovisa effekterna på kapitalförsörjningen till företag medan uppdraget i sin helhet redovisas senast den 1 december 2007.

Genomförande

ITPS kommer att genomföra uppdraget i två faser. I den första fasen har arbetet varit inriktat på att analysera vilka konsekvenser reformen haft för kreditförsörjningen till små och medelstora företag och ge förslag på åtgärder för att begränsa eventuella negativa effekter. Denna rapport med bilagda underlagsmaterial ”Utvärdering av förmånsrättsreformens effekter utifrån ett kreditgivningsperspektiv” utgör ITPS delrapportering.

En viktig utgångspunkt för analysen i den första fasen har varit att få en förståelse för de överväganden som styr bankernas krav på säkerheter och kreditgivning till små och medelstora företag (SMF). En sådan kunskap utgör en viktig beståndsdel för att kunna bedöma om, och i vilken omfattning, förändringen av förmånsrättsreglerna har påverkat bankernas agerande. ITPS har därför anlitat ekonomie doktor Lars Silver¹, för att främst genomföra en analys av bankernas kreditbedömning och organisation. Han gör även en genomgång av forskningen kring mindre företag med särskilt fokus på bankfinansiering, ett område han också inriktat sin forskning på under senare tid. Detta underlag belyser således kreditmarknaden ur såväl ett utbuds- som ett efterfrågeperspektiv. Detta har också varit en central utgångspunkt för ITPS analys av den övergripande frågeställningen.

ITPS har i samarbete med Sifo Research & Consulting (Sifo) genomfört en enkätundersökning med syfte att försöka kvantifiera omfattningen av effekterna på kreditförsörjningen till SMF, se vidare nedan. Denna undersökning och ovannämnda underlag belyser enligt vår mening utvecklingen på kreditmarknaden efter reformen. Denna bild har också bekräftats i intervjuer och möten med företrädare för näringslivsorganisationer, banker och forskare. I arbetet har stöd och råd förmedlats från en referensgrupp. I gruppen har företrädare för banksektorn, näringslivsorganisationer och Näringsdepartementet ingått. Slutsatserna som presenteras i denna rapport baseras på den genomförda enkätundersökningen och bilagda underlagsmaterial från Lars Silver.

---

¹ Lars Silver är verksam vid Cefin, Kungliga tekniska högskolan. Han innehar även en tjänst som universitetslektor på Uppsala universitet, företagsekonomiska institutionen.

Resultat från enkätundersökningen

Sifo har på ITPS uppdrag under våren 2005 genom telefonintervjuer ställt sju frågor till ägare/företagsledning i 3 000 små och medelstora företag. Urvalsramen utgörs av aktiva aktiebolag med 1–250 anställda (enmansföretag exkluderas) inom tillverkningsindustri, byggverksamhet, handel och tjänstebranscher.² Av primärt intresse har varit företag med banklån, varför enbart aktiebolag med långfristiga skulder till kreditinstitut m.m. inkluderats i ramen. Med en sådan restriktion förbättras också precisionen i undersökningen. Från urvalsramen har dragits ett stratifierat slumpmässigt urval från fyra olika storleksgrupper av företag, eftersom konsekvenserna kan antas skilja sig åt beroende på företagsstorlek.³ Svartsbortfallet var totalt 27 procent, vilket inte skilde sig nämnvärt åt mellan de fyra storleksgrupperna.⁴

Även skillnader beroende på företagets geografiska belägenhet har varit av intresse att belysa. Enligt regeringens uppdrag till ITPS skall särskilt konsekvenserna i de nationella stödområdena analyseras, varför resultatet redovisas för tre regiontyper; storstadsområde, stödområde och övriga Sverige.⁵ Analysen innefattar även skillnader beroende på branschtillhörighet och företagets ålder, men dessa resultat särredovisas inte för att underlätta läsningen.⁶ Det fanns inte heller några sådana skillnader för sistnämnda bakgrundsvariabel. Däremot har vi funnit statistiskt säkerställda skillnader beroende på branschtillhörighet i vissa avseenden, vilket kommer att återges i anslutning till redovisningen nedan. Kommentarna begränsas överlag till de skillnader som är statistiskt säkerställda i förhållande till samtliga svar.⁷

I tabell 1 framgår att 16 procent av samtliga företag har fått krediterna omprövade under 2004/05 med krav på ökade säkerheter och/eller kapitalinsatser. Det är värt att notera frågans formulering, det är inte bara fråga om en genomgång utan omprövningen är också förenad med krav från bankens sida att minska riskexponeringen. Andelen är signifikant högre och uppgår till cirka 20 procent för medelstora företag (20–250 anställda) och företag i stödområdet. Däremot är andelen lägre eller åtta procent för de allra minsta företagen.

Uppgiften framgår inte i tabellen, men andelen är också signifikant högre för tillverkningsföretag (21 procent) och särskilt för medelstora tillverkningsföretag. I sistnämnda grupp svarar vart fjärde företag jakande på frågan. Däremot är andelarna signifikant lägre för företag inom handel och tjänstenärings- och uppgår till 12 respektive 11 procent. Frågan synes ha varit lätt att besvara eftersom enbart en procent uppger att de inte vet eller är tveksamma.

---

² SNI-avdelningarna 15-37, 45, 50-52 och 55-74.

³ Grupperna utgörs av företag med 1-4 anställda, 5-19 anställda, 20-49 anställda och 50-250 anställda. 750 intervjuer har genomförts inom respektive grupp.

⁴ Bortfallet inom respektive kvotgrupp är 27, 27, 25 respektive 28 procent.

⁵ Enligt Nuteks definition av regionfamiljer, se exempelvis långtidsutredningen.

⁶ Med nya företag avses nyregistrerade företag under åren 1999-2003, vilket inte behöver innebära att dessa är nybildade.

⁷ Med det menas att resultaten med 95 procents sannolikhet går att generalisera för populationen.

Tabell 1 Svartsfördelning i procent på frågan "Har din bank under 2004/2005 omprövat krediterna och ställt krav på ökade säkerheter och/eller kapitalinsatser?"

Kategori	Antal anställda					Område		
	Alla	1-4	5-19	20-49	50-250	Stödområde	Storstad	Övriga
Ja	16	8	14	20	21	20	14	16
Nej	83	91	85	79	78	79	85	83
Tveksam, vet inte	1	1	1	1	1	2	1	1
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100

Anm. Andelar markerade i fet stil innebär statistiskt säkerställda skillnader i förhållande till alla svar i den andra kolumnen (95 procents signifikansnivå).

Uppgifterna i tabell 2 är betingade av svaren i tabell 1, dvs. de företag som uppgett att krediterna omprövats har fått ange om det, enligt deras uppfattning, beror på bankens ändrade regler. Det bör inledningsvis poängteras att frågan avsiktligt är formulerad på detta sätt för det fall att företagen inte känt till förmånsrättsreformen, eller fått hänvisning till denna. Enligt uppgift från företrädare för bankerna är det dock reformen bankerna har åberopat i förekommande fall, och *inte* andra regelförändringar som påverkat eller kommer att påverka bankernas verksamhet (exempelvis Basel II-reglerna).

Av dessa företag uppger närmare 50 procent att omprövningen i stor utsträckning beror på bankens ändrade regler. Andelen är signifikant lägre i storstadsområdet. Ytterligare sex procent anger att det i mindre utsträckning beror på ändrade regler. Sammantaget 42 procent uppger att det inte alls beror på detta, utan på andra faktorer som exempelvis företags/marknadens situation eller annat. Denna andel är motsatsvis högre i storstadsområdet och lägre i stödområdet.

Tabell 2 Svartsfördelning i procent på frågan "I vilken utsträckning beror detta enligt

Kategori	Antal anställda					Område		
	Alla	1-4	5-19	20-49	50-250	Stödområde	Storstad	Övriga
I stor utsträckning	48	36	50	51	49	57	38	50
I mindre utsträckning	6	7	6	7	5	7	3	7
Företagets/marknadens situation (inte alls)	33	44	31	31	31	22	44	31
Annat	9	5	9	7	12	6	10	9
Tveksam, vet inte	4	8	4	5	3	7	4	3
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100

Anm. Andelar markerade i fet stil innebär statistiskt säkerställda skillnader i förhållande till alla svar i den andra kolumnen (95 procents signifikansnivå).

I tabell 3 framgår vilka konsekvenserna blivit av omprövningen. Även här är svaren betingade av svaren i tabell 1. Observera att företagen kan ange flera svarsalternativ, varför totalsumman överstiger 100 procent. Det vanligaste svarsalternativet är utökat risktagande i form av borgen eller privata pantsättningar och detta anger 37 procent av företagen. Andelen är signifikant högre eller 48 procent för mindre företag (5-19 anställda) och lägre för de största företagen i undersökningen. 33 procent uppger att villkoren försämrats medan nästan hälften anger detta i stödområdet. Ungefär lika många företag (27 respektive 28 procent) uppger att tillgången på krediter blivit sämre eller att omprövningen inte medfört någon förändring. Endast 11 procent uppger att situationen förbättrats.

Tabell 3 Svartsfördelning i procent på frågan "Har omprövningen av ert företags krediter medfört...?"

Kategori	Antal anställda					Område		
	Alla	1-4	5-19	20-49	50-250	Stödområde	Storstad	Övriga
Försämrade villkor	33	31	33	39	27	49	29	28
Sämre tillgång på krediter	27	33	24	30	23	30	28	24
Utökat risktagande i form av borgen eller privata pantsättningar	37	41	48	36	29	41	38	35
Inte medfört någon förändring	28	25	25	25	33	21	28	30
Förbättrat situationen	11	8	9	8	15	3	14	11
Annat	5	8	7	3	6	6	3	6
Tveksam, vet inte	4	5	4	3	4	6	4	2
Totalt	143	151	150	143	136	156	145	137

Anm. Andelar markerade i fet stil innebär statistiskt säkerställda skillnader i förhållande till alla svar i den andra kolumnen (95 procents signifikansnivå).

Ett alternativ för banken till att begära ytterligare säkerheter är att erbjuda finansieringslösningar som factoring och leasing, eftersom banken eller snarare det bankägda finansbolaget där igenom får en s.k. handpant och därmed bättre säkerhet. En överenskommelse om sådana alternativa finansieringslösningar, kan innebära att banken inte behöver framföra krav på ökade säkerheter och/eller kapitalinsatser. Detta bör noteras när utfallet i tabell 1 studeras.

Det kan noteras att 27 procent av samtliga företag fått erbjudanden om factoring och leasing under 2004/05, se tabell 4. Andelen är signifikant lägre för småföretagen medan hela 37 procent av de medelstora företagen erbjudits detta. Detta förhållande är inte förvånande eftersom en factoringlösning kräver ett relativt stort och framför allt jämt flöde av fakturor. Andelen är också signifikant högre i stödområdet och uppgår till 34 procent. Inte heller detta är särskilt förvånande, eftersom andra säkerheter i form av exempelvis fastigheter generellt sett har ett mindre värde i detta område. Beträffande den branschmässiga fördelningen är andelen signifikant högre eller 36 procent för företag i tillverkningsindustrin medan andelen uppgår till cirka 20 procent för företag inom handel eller tjänstenäringar. En förklaring till detta kan vara att leasing är ett alternativ till lånefinansiering av exempelvis investeringar i maskiner. Mot bakgrund av ovanstående är det därför inte förvånande att mellan 42 och 45 procent av de medelstora företagen inom tillverkningsindustrin har erbjudits factoring och leasing.

Tabell 4 Svartsfördelning i procent på frågan "Har din bank under 2004/2005 erbjudit alternativa finansieringslösningar som factoring och leasing?"

Kategori	Antal anställda					Område		
	Alla	1-4	5-19	20-49	50-250	Stödområde	Storstad	Övriga
Ja	27	13	23	37	37	34	25	27
Nej	71	85	75	61	61	65	73	71
Tveksam, vet inte	2	2	1	2	2	1	2	2
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100

Anm. Andelar markerade i fet stil innebär statistiskt säkerställda skillnader i förhållande till alla svar i den andra kolumnen (95 procents signifikansnivå).

Tabell 5 är en spegling av tabell 2 med den skillnaden att svaren i den förstnämnda tabellen är betingade av svaren i tabell 4. Av dessa företag uppger 48 procent att erbjudandet om factoring och leasing i stor eller mindre utsträckning beror på bankens ändrade regler. Andelen är signifikant lägre för de allra minsta företagen, men detta kan ha sin förklaring i att 19 procent av dessa företag inte vet eller är tveksamma. Andelen är också något lägre i storstadsområdet. Även på denna fråga anger en större andel eller 42 procent av företagen inom tillverkningsindustrin att detta i stor utsträckning beror på bankens ändrade regler.

Tabell 5 Svartsfördelning i procent på frågan "I vilken utsträckning beror detta enligt din uppfattning på bankens ändrade regler?"

Kategori	Antal anställda					Område		
	Alla	1-4	5-19	20-49	50-250	Stödområde	Storstad	Övriga
I stor utsträckning	37	26	33	40	41	41	31	39
I mindre utsträckning	11	10	10	11	11	10	10	11
Inte alls på detta utan på andra faktorer t.ex. företagets/marknadens situation	42	46	44	41	41	39	45	42
Tveksam, vet inte	10	19	14	8	7	10	13	8
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100

Anm. Andelar markerade i fet stil innebär statistiskt säkerställda skillnader i förhållande till alla svar i den andra kolumnen (95 procents signifikansnivå).

I tabell 6 framgår företagens bedömningar av hur förändringarna kommer att påverka företagets tillväxtpotentialer. Denna fråga är betingad av jakande svar på frågan i tabell 1. Ungefär hälften av företagen uppger att möjligheterna försämrats. Eftersom andelen som i tabell 2 uppger att förändringen i stor utsträckning beror på bankens ändrade regler är ungefär lika stor, kan det antas att samma företag även upplever detta som en försämring av tillväxtpotentialerna. Det bör noteras att nästan två tredjedelar anger detta i stödområdet. 40 procent bedömer tillväxtpotentialerna som oförändrade medan endast nio procent anger att dessa förbättrats. En signifikant högre andel eller 53 procent av företagen i tillverkningsindustrin bedömer möjligheterna som försämrade medan en lägre andel (38 procent) av företagen inom tjänstenäringarna anger detta.

Avslutningsvis har samtliga företag tillfrågats om alternativ till bankfinansiering, se tabell 7. Drygt hälften eller 53 procent uppger att det inte alls finns några andra finansieringsalternativ. Inte helt förvånande är andelen högre eller cirka 60 procent för de mindre företagen och lägre för de medelstora (20-250 anställda). Motsatsvis uppger en större andel av de största företagen i undersökningen att alternativ finns i större eller mindre utsträckning.

Tabell 6 Svarsfördelning i procent på frågan "Hur bedömer du att förändringarna kommer att påverka ditt företags möjligheter att växa? Har förändringarna förbättrat företagets tillväxtmöjligheter, försämrat dem eller är förutsättningarna i stort sett oförändrade?"

Kategori	Antal anställda					Område		
	Alla	1-4	5-19	20-49	50-250	Stödområde	Storstad	Övriga
Förbättrade tillväxtmöjligheter	9	10	6	11	11	5	12	10
Oförändrade tillväxtmöjligheter	40	39	38	36	46	30	43	42
Försämrade tillväxtmöjligheter	49	48	55	53	43	64	43	47
Tveksam, vet inte	1	3	2	1	1	1	1	2
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100

Anm. Andelar markerade i fet stil innebär statistiskt säkerställda skillnader i förhållande till alla svar i den andra kolumnen (95 procents signifikansnivå).

Tabell 7 Svarsfördelning i procent på frågan "Finns andra finansieringsalternativ till bankfinansiering för ert företag?"

Kategori	Antal anställda					Område		
	Alla	1-4	5-19	20-49	50-250	Stödområde	Storstad	Övriga
Ja, i stor utsträckning	18	12	15	20	25	19	20	17
Ja, i liten utsträckning	25	20	23	27	29	27	23	25
Nej, inte alls	53	63	59	49	43	50	54	54
Tveksam, vet inte	4	4	3	4	3	4	3	4
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100

Anm. Andelar markerade i fet stil innebär statistiskt säkerställda skillnader i förhållande till alla svar i den andra kolumnen (95 procents signifikansnivå).

Slutsatser

Vilka slutsatser kan då dras gällande konsekvenserna och effekterna på kreditförsörjningen av reformen? Silver lyfter inledningsvis fram att banker, och särskilt i Sverige, är utomordentligt viktiga för finansieringen av små och medelstora företag. Sverige benämns ibland ha ett bankbaserat finansieringssystem till skillnad från det anglosaxiska marknadsbaserade finansieringssystemet. Med detta menas att sistnämnda system har ett större inslag av finansiering via aktier och obligationer jämfört med Sverige, där finansieringen i större utsträckning utgörs av banklån och särskilt långfristiga banklån. Denna särställning är bankerna naturligtvis medvetna om och de har därför generellt ett starkt övertag gentemot de mindre företagskunderna, se vidare avsnitt 1.4 i bifogade underlagsmaterial. Beroendet förstärks även av att många företag har liten andel eget kapital, varför de blir extra beroende av externt kapital.

De övergripande målen med förmånsrättsreformen var, som nämnts, att förbättra förutsättningarna för företagsrekonstruktion i förhållande till konkurs och att stärka löneskyddet. Andra mål var att bidra till att kreditgivning och kredituppföljning ytterligare fokuseras på utsikterna till lönsamhet, att insolvenshanteringen sker mer skyndsamt och att oprioriterade borgenärer får bättre utdelning i konkurs. För att uppnå dessa mål ansågs det nödvändigt att åstadkomma ett mer jämställt förhållande mellan borgenärerna. Reformen kan sägas ha sin udd riktad mot bankerna genom dels sloandet av bankens särskilda förmånsrätt, dels reduceringen från 100 till 55 procent av företagsinteckningens värde. Det är därför inte på något sätt förvånande att dessa relativt kraftiga förändringar fått genomslag i det annars ganska trögörliga banksystemet.

I avsnitt 4.4 konstaterar Silver att samtliga banker gått igenom i princip alla kreditengagemang och särskilt de som har vilat tungt på företagshypotek. I sistnämnda fall har företagen fått välja mellan att gå över till factoring/leasing eller att skjuta till eget kapital. Banktjänstemännen har använt förändringen i lagstiftningen som ett skäl för att åstadkomma förändringar i säkerhetsstrukturen, vilket på förhand inte var en avsedd och underskattad negativ effekt av reformen. Både bankernas centrala enheter och finansbolag har fått en möjlighet att använda lagen som skäl för att definitivt föra in factoring, som en viktig beståndsdel i försäljningen av produkter till företag. Det har tidigare, som framgår av underlaget, varit svårt att få enskilda banktjänstemän att vilja sälja denna produkt, vilken är lönsam för banker och finansbolag men som av företagen anses vara en dyr produkt.

Denna bild bekräftas även av resultaten från den redovisade undersökningen, enligt vilken 27 procent av företagen erbjudits factoring och leasing under 2004/05. Vidare har 16 procent av företagen fått krediterna omprövade och, vilket bör uppmärksammas, förenat med krav på ökade säkerheter och/eller kapitalinsatser. Av de medelstora företagen uppger var femte detta. Cirka hälften av företagen uppger att det i stor utsträckning beror på bankens ändrade regler och det får anses vara klarlagt att det är de nya förmånsrättsreglerna, som bankerna åberopat i förekommande fall. Är det då möjligt att uppskatta hur stor andel av företagen som får sina krediter omprövade med dessa krav under ett normalår?

Med utgångspunkt i ovannämnda uppgifter har således motsatsvis cirka 45 procent av företagen angivit marknaden/företagets situation, andra faktorer eller att de inte vet orsaken till omprövningen. Detta innebär att ungefär sju procent skulle få krediterna omprövade under ett normalår. Företrädare för banksektorn har givit en kvalificerad uppskattning om att ungefär fem procent av företagen i bankens kreditportfölj under ett normalår får en för-

ändrad rating, som innebär att banken agerar genom att ompröva krediten och ställa krav på en förändrad riskexponering. Utifrån dessa uppgifter kan uppskattas att omfattningen i vart fall fördubblats eller till och med tredubblats som en följd av förmånsrättsreformen.

Omprovningen förefaller enligt undersökningen oftast innebära ett utökat risktagande för företagaren i form av borgen eller privata pantsättningar. Detta gäller särskilt för de mindre företagen av vilka drygt 40 procent anger detta. De medelstora företagen har istället erbjudits främst factoring och leasing och närmare 40 procent av dessa företag uppger detta. Genom dessa finansieringslösningar får banken via sitt finansbolag en bättre säkerhet i form av en handpant i fakturorna eller det investeringsobjekt som omfattas av leasingavtalet. Dessa förhållanden är inte heller förvånande då framför allt factoring fungerar bäst för lite större företag.

ITPS delar Silvers avslutande bedömning att vi kan se en tydlig negativ effekt för små och medelstora företag. Ungefär hälften av företagen i undersökningen uppger att omprovningen försämrat företagets tillväxtpotentialer. Det framstår också som klart att effekterna till stor del kan hänföras till reformen och denna har använts specifikt som argument av bankerna gentemot sina företagskunder. Banksystemet har således hanterat och anpassat sig till det förändrade regelverket. Det är istället företagen och företagandet som drabbats negativt av reformen, vilket inte är förvånande utifrån styrkeförhållandena på marknaden.

Förslag till åtgärder

Det bör ur ett tillväxtperspektiv finnas starka skäl för regelförändringar som inverkar negativt på kapital- och kreditförsörjningen till små och medelstora företag. Dessa sysselsatte sammantaget cirka 1,7 miljoner svenskar eller cirka 60 procent av samtliga sysselsatta i det privata näringslivet år 2002.⁸ Utan att föregripa den fortsatta utvärderingen i fas två av uppdraget, kan det ifrågasättas om det finns skäl som kan motivera det kraftiga ingrepp som reformen innebär, genom att värdet på företagsinteckningar i princip halverats. Det bör noteras att värdet på dessa under åren 2002 – 2004 har varierat mellan 60 och 70 miljarder kronor.⁹ De utestående lånen med säkerhet i företagsinteckningar kan uppgå till högre belopp eftersom banken ofta använder en kombination av säkerheter, vilka sammantaget inte motsvarar storleken på krediterna. En del av krediterna kan således betecknas som blancokrediter, men i botten ligger ofta en företagsinteckning och utan denna hade inte krediterna kunnat beviljas.

Det kan i detta sammanhang vara på sin plats att jämföra de olika säkerhets- och finansieringsformerna. Fördelen med företagsinteckningen är att den är flexibel och kan sägas innebära en inteckning i all lös egendom i företaget. Den är därför särskilt lämpad för nya och framför allt växande företag eftersom krediterna ges mot en inteckning, som i initialskedet ofta har ett betydligt lägre värde, men där bankens förhoppning är att säkerheten ska bli bättre när företaget växer och utvecklas.

Alternativa finansieringsformer som factoring och leasing kan också ha sina fördelar, men factoring kräver som nämnts ett jämt och kontinuerligt flöde av fakturor, varför denna lösning passar sämre för mindre och nya företag. Leasing kan vara ett väl så gott alternativ till lånefinansiering av vissa typer av investeringsobjekt. Nackdelen med särskilt factoring är att produkten uppfattas som dyr av företagen. Samtidigt bör noteras att factoring innehåller flera moment som fakturahantering och ett visst risktagande. Den stora nackdelen med privata säkerheter som borgen och fastighetsinteckningar är att de ökar risken för företagaren. Aktiebolagsformen finns av det skälet att risken som är förenad med företagande ska kunna begränsas. För att personer ska vara intresserade av att starta och driva företag är det viktigt att dessa inte straffas hårt ekonomiskt vid ett eventuellt misslyckande.

När åtgärder diskuteras bör man hålla i minnet omfattningen av konsekvenserna liksom storleken på lån mot företagsinteckningar. Statliga stödinsatser kan bidra men de utgör enbart, och ska utgöra, ett komplement på marginalen. De är därför inte av den omfattningen eller lämpade för att begränsa de negativa effekterna till följd av reformen. Det finns inte heller någon brist på kapital eller krediter i banksystemet, i vart fall inte i det rådande konjunkturläget. ITPS avråder därför från ytterligare statliga stödinsatser som motiveras med eller utgör kompensation för att mildra reformens negativa effekter. Där emot bör alltid överväganden ske av hur de offentliga resurserna kan utnyttjas på bästa sätt för att understödja marknaden.

I likhet med Silver anser ITPS att en korrigerande bör ske inom det existerande regelverket och att en mindre förändring av nuvarande procentsats vore verkningslös på bankernas kreditbedömning. Det går av naturliga skäl inte heller att ange vilken nivå som krävs för att åstadkomma en förbättring. Mot ovanstående bakgrund är det ITPS slutsats att den mest

---

⁸ SCB, *uppgiften avser samtliga företag med upp till 249 anställda.*

⁹ SCB, *Finansiella företag och Finansinspektionen*

naturliga åtgärden är en skyndsam återgång från nuvarande 55 till 100 procent av företagsinteckningens värde. Förändringen bör kunna avgränsas till enbart denna del av reformen medan alla andra delar lämnas oförändrade, som exempelvis bankens allmänna förmånsrätt. Egenvärdet i att behålla reformen intakt väger i detta sammanhang enligt vår mening lätt, även om de eftersträvade effekterna av reformen kan påverkas negativt av den föreslagna förändringen. I någon mening är skadan redan skedd och en återgång skulle inte innebära en återgång till den ursprungliga situationen.

Det ökade inslaget av factoring kommer att bestå och denna finansieringsform kommer att utgöra ett alternativ för många företag. Det bör emellertid understrykas att företagen har olika förutsättningar och därför bör det även finnas olika typer av säkerheter och finansieringslösningar att välja mellan, som passar det enskilda företaget bäst. Med den föreslagna återgången skulle företagsinteckningen återigen kunna spela rollen som den enskilt viktigaste säkerhetsformen, särskilt för nya och växande företag i behov av rörelsekapital. Det är dessa företag som utgör en förutsättning för ekonomisk tillväxt och skapandet av nya arbetstillfällen, men som även är ledstjärnan för näringspolitiken.